

Economia feudala in Teritoriile Romanesti
- Economia românească în perioada feudalismului dezvoltat -

“ Pamantul romanesc este unul din cele mai frumoase si mai bogate din intreaga lume”
(dupa cum spuneau C. Giurescu si D. Giurescu in cartea “Scurta istorie a Romanilor”)

Dupa o indelungata perioada de trecere ce a durat din secolul al III-lea pana in secolului al X-lea, pe teritoriul patriei noastre, a aparut oranduirea feudala care a reprezentat o treapta mai inalta in dezvoltarea societatii.

Feudalismul reprezinta o etapa în dezvoltarea si evolutia societatii omenesti. Caracterile generale si comune feudalismului pe plan universal se îmbina cu trasaturile particulare, specifice evolutiei istorice unor tari si popoare sau grupuri de tari si popoare. Nasterea relatiilor feudale a avut ca urmare formarea unei suprastructuri feudale corespunzatoare în domeniul politic si spiritual. În plan economic proprietatea funciara feudala a constituit baza feudalismului. Paralel cu formarea proprietatii funciare feudale au luat nastere si cele doua clase sociale fundamentale: proprietarii feudali si taranimea (libera sau dependenta). Orasul medieval, centru de productie mestesugareasca si comerciala, a reprezentat un pas mai departe fata de orasul din antichitate, prin nivelul mai înalt al dezvoltarii mestesugurilor, prin reglementarea productiei de catre bresle sau corporatii, prin existenta unor variate forme de autonomie municipala, prin dezvoltarea unei culturi orasenesti.

Proprietatea feudala constituie elementul fundamental al ansamblului feudal. Odata cu formarea statelor feudale si organizarea institutiei domniei, unei parti a nobilimii prestatale i s-au confirmat, prin acte scrise emise de cancelaria domneasca, drepturile sale funciare. Domeniu feudal era format din doua parti: o parte, redusa ca proportii, in secolele XIV-XV, pusa in valoare de taranii dependenti pe baza muncii sub forma de claca; o alta parte, formata din vetrele satelor, terenuri agricole (aflate in posesia taranilor), pasuni si paduri.

Pentru a face ca pamantul sa produca venituri, seniorul-in cazul nostru boierul-trebuia sa aiba pe domeniul sau tarani, care sa dispuna de o parcela de pamant, de inventar agricol si de vite. Asupra delnitelor taranesti stapanul avea un drept destul de limitat. Taranii aveau un drept de posesiune, de folosinta asupra delnitei, ei nu puteau sa o instraineze, dar puteau sa o lase mostenire. Deasupra dreptului de posesiune al taranului exista, deci, un drept de stapanire al boierului, potrivit caruia el pretindea o parte din roadele pe care le dadea pamantul.

Pe domeniul feudal se produceau aproape toate cele necesare. Economia inchisa a domeniului a dus la izolare, iar in plan politic la cresterea puterii stapanului. Imunitatea feudala era un atribut al marelui domeniu. Boierii si manastirile care se

bucurau de imunitate concentrau in mana lor exercitiul tuturor drepturilor suverane pe teritoriul pe care il stapaneau. In plan economic insemna: scutirea, in beneficiul stapanului domeniului, de darile, in natura si bani, ca si de muncile datorate domniei si interdictia amestecului reprezentantilor puterii centrale cu atributii administrative, judecatoresti si fiscale da a intra pe domeniul respectiv.

Ierarhia domeniului a nascut institutia vasalitatii. Potrivit acesteia, stapanii de mosii se recunosteau "vasali" ("slugi") fata de un stapanitor mai puternic, caruia ii incredintau o autoritate superioara, numita in terminologia apuseana suzeranitate. Acest stapan superior era domnul, numit si marele voievod, el insusi un mare boier. Intre domn si boieri se incheia un fel de contract cu obligatii bilaterale, boierii recunoscand ca datoreaza domnului "credincioasa slujba", in schimbul confirmarii si garantarii de catre domn a privilegiilor lor de stapanire funciara si imunitate.

Principala indatorire a vasalilor fata de suzeran consta in "sfat si ajutor" (*consilium et auxilium*), ceea ce insemna participarea la "sfatul domnesc" si "oastea domneasca". La randul sau, domnitorul avea indatoriri fata de boieri, in primul rand de a le apara domeniul, interesele, de a arbitra intre stapanii feudali.

Taranii dependenti, ca si cei liberi, continuau sa traiasca in forma veche de organizare a obstilor satesti. Doua erau laturile principale ale dependentei taranilor fata de stapanul de pamant; prima era cea social-economica, iar a doua cea personala.

Expresia materiala a dependentei social-economice o constituia ansamblul darilor si slujbelor la care erau obligatii taranii fata de stapani. In secolele XIV-XV, predominau, in Moldova si Tara Romaneasca, in ansamblul obligatiilor taranilor, darile in produse, sub forma dijmei (a zecea parte) din majoritatea produselor obtinute in gospodaria lor. Cu timpul, aceasta s-a transformat in tribut-darea in bani.

In afara acestor obligatii, taranii dependenti trebuiau sa presteze munca gratuita pe partea de pamant rezervata stapanului : la arat, semanat, strangerea recoltei, cositul si stransul fanului etc. Obligatiile in munca vor creste cu timpul, pe masura ce se va mari rezerva agricola a stapanului de pamant (sec.XVI-XVII). Pe langa muncile agricole, taranii mai erau obligati la diferite alte munci: sa taie lemne pentru stapani, sa transporte cu vitele lor la curtea stapanului produsele agricole si materiale de constructie, sa repare iazurile si morile etc. Cea de-a doua latura a dependentei taranului de stapanul de pamant era cea personala. In evul mediu, taranul dependent era supus unei obligatii, exprimata in documente prin termenul de "ascultare".

In secolele XIV-XV existau numeroase sate de tarani liberi, in unele zone, indeosebi subcarpatice, de intindere destul de mare. Aceste sate continuau sistemul economic si social din perioada anterioara. Obligatiile lor fata de stat, in primul rand, constand in dari, munci si indeplinirea unor servicii militare. Multe secole a functionat principiul raspunderii colective in indeplinirea acestor obligatii.

Robii erau formati din tigani si tatari. Robii traiau in salase, care cuprindeau mai multe familii. Aceste salase erau conduse de cnezi, juzi sau vatamani de tigani sau tatari. Acestia judecau neintelegerile dintre robi, ii duceau la diferite munci pentru stapani, strangeau darile la care erau impusi robii. Robii erau considerati ca o parte din averea stapanilor. Ei puteu fi vanduti, cumparati, schimbati, uneori eliberati.

Robii constituiau mana de lucru cea mai sigura si mai ieftina. In cadrul gospodariei feudale indeplineau indeosebi activitati mestesugaresti. Unii dispuneau de avere proprie, constand mai ales din vite.

Cresterea animalelor (vite, boi, oi, cai, porci, pasari de curte) constituia ocupatia principala a romanilor. Animalele erau crescute indeosebi sub cerul liber, protejate doar de un mic adapost. Romanii practicau mai multe sisteme de crestere a animalelor: cresterea libera fara pastor, in vatra satului (oi, miei), la munte (cai, porci), la balta (cai, porci, oi, miei), cele de muls fiind aduse seara acasa; sistemul de crestere in turma, practicat indeosebi vara; sistemul de crestere in turma in permanenta, mai ales in cazul pastoritului transhumant, cu tot felul de forme de asociere; sistemul de crestere in stabulatie, putin intalnit, practicat indeosebi iarna si cu unele animale. Forma cea mai raspandita de pastorit era pastoritul local, adica in vatra satului. Mult raspandit era pastoritul pendulator (local si/sau zonal), pe cand pastoritul transhumant era restrans, la scara tarii, doar la unele zone.

Agricultura a constituit, de asemenea, una dintre ocupatiile de baza ale romanilor. Plantele cele mai cultivate, la scara tarilor romane, erau: graul, orzul, meiul, hrisca, ovazul, secara, sorgul, inul, canepa. In domeniul uneltelor agricole, schimbarea cea mai importanta o constituie inlocuirea treptata a aratrului cu plugul, care, spre deosebire de primul, rastoarna brazda. Romanii au folosit atat plugul din lemn, cat si plugul cu brazdar de fier, in foarte multe variante (plugul de coasta, plugul pe o brazda etc.). Cu exceptia catorva (coasa, securea), toate celelalte unelte erau din lemn (grape, furci, greble etc.).

Fiecare gen de plante cultivate isi avea propriul tip de lucrari – de la semanat si pana la recoltat – si un "inventar" agricol intr-o oarecare masura specific. Multe din aceste aspecte se mai pastreaza si astazi. Cerealele paioase erau mai pretentioase la recoltat, dar mai usor de pastrat (indeosebi in gropi, mai tarziu in hambare), pe cand porumbul, de exemplu, era mai pretentios la intretinere (prasila) si in cea ce priveste pastratul (in podul casei sau amenajari speciale-cosare). Pentru prelucrarea boabelor, mai ales la cereale, se foloseau rasnitele (la indemana oricarei familii, dar destul de primitive) si morile (mai bune, dar nu asa usor de construit, adeseori "monopol" al boierilor). Plantele textile (canepa si inul) se cultivau, de regula, la capatul loturilor, in aprilie-mai, se smulgeau in august-septembrie, se bateau de seminte si se puneau la topit, iar dupa uscare incepeau prelucrarea lor.

Albinaritul si pescuitul constituiau si ele ocupatii de seama în activitatea romanilor datorita importantei pe care o aveau în viata de toate zilele: mierea, care înlocuia zaharul, ceara, din care se faceau lumînările si pestele, unul dintre alimentele de baza ale populatiei. Ca urmare a dezvoltarii albinaritului si pescuitului cresc si cantitatile de miere, ceara si peste vândute peste hotare.

Tarile Romane dispuneau de importante bogatii ale subsolului care însa nu erau exploatate la nivelul posibilitatilor datorita lipsei tehnicilor si a investitiilor de capital. Extragerea fierului era modesta datorita concurentei obiectelor de import de calitate mai buna aduse din Cehia, Germania sau Polonia. Extragerea aurului si a argintului se

dezvolta continuu în vechile regiuni miniere de la Baia Mare, Baia de Aries, Zlatna, Abrud si Rodna.

Dezvoltarea pietei interne datorita productiei mestesugaresti si a comertului a dus la cresterea centrelor urbane din Transilvania si mai târziu a celor din Tara Româneasca si Moldova. Cele mai înfloritoare sunt orasele libere regale, centre comerciale si mestesugaresti bine fortificate, înzestrate cu drept de auto-administrare si cu privilegii (Brasov, Cluj, Sibiu, Tg. Mures, Sighisoara, Medias). În Moldova si Tara Româneasca orasele se dezvoltă mai târziu dar nu ating nivelul de urbanizare a celor din Transilvania

Comertul intern se desfășoara prin intermediul targurilor, iarmaroacelor si balciurilor organizate de diferite localitati anual, lunar si saptamanal. Transilvania era strans legata din punct de vedere economic de Tara Româneasca si Moldova în special prin cele trei orase de frontiera: Bistrita, Brasov si Sibiu. În dezvoltarea comertului intern au existat si o serie de obstacole cum ar fi varietatea unitatilor de masura si greutatilor: galeata, butoiul, vadra, fontul si povara. La varietatea de unitati de masura si de greutate se adauga si diversitatea monedelor în circulatie circulau bani emisi în tara si strainatate: taleri, florini, ducati, aspri, dinari, bani turcesti, poloni, austriecii și italieni. În sec. XVI înceteaza si emisiunile monetare proprii din Moldova si Tara Româneasca. Cauzele sînt de ordin economic lipsa argintului din tara - si dominarea de catre monedele straine

Economia romanească în perioada feudalismului dezvoltat

In sec. XIII – XIV societatea romanească cunoaste importante realizari in plan politic, economic, social si cultural. Apar primele formatiuni politice feudale incipiente de tipul cnezatelor, voievodatelor si tarilor. Treptat, acestea se vor unifica, punand bazele celor patru state feudale centralizate romanesti: Transilvania, Moldova, Muntenia si Dobrogea. Constituirea acestora s-a derulat intr-un context extern deosebit de complex determinat de: expansiunea regatului Ungariei, marea invazie tataro-mongola, decaderea Imperiului Bizantin si ascensiunea viitorului Imperiu Otoman. Au fost create institutiile statului feudal (Domnia, Sfatul Domnesc, Armata si Biserica). Formarea statelor feudale romanesti a permis si o dezvoltare ascendenta a economiei feudale. Principalele ramuri ale economiei Tarii Romanesti, Moldovei si Transilvaniei au fost agricultura, cresterea animalelor, mineritul, mestesugurile si comertul.

Dezvoltarea demografica si extinderea relatiilor comerciale au avut drept consecinta marirea suprafetelor insamantate cu cereale(**agricultura**). Culturile de cereale cele mai raspandite erau cele de grau, mei, orz, secara și ovaz. Pe langă sistemul mai vechi al destelenirilor permanente, incepe sa fie folosit sistemul celor doua tarlale (asolamentul bienal). Tehnica agricola inregistreaza unele progrese ceea ce a contribuit la cresterea productivitatii muncii. Cultivarea vitei de vie continua sa fie o preocupare importanta a locuitorilor din Moldova, Tara Romanească si

Transilvania. In regiunile de deal erau raspandite livezile de pomi fructiferi. Proprietatea agrara era dominata de marele domeniu boieresc (nobiliar), laic si ecleziastic, care era exploatat prin intermediul taranilor dependenti (rumani, vecini, iobagi). Obligati pentru lotul primit în folosinta de la proprietar sa dea dijma in produse si sa presteze mai multe zile de munca. Cresterea animalelor constituie o activitate economica deosebita deoarece vitele reprezentau si unul dintre produsele de seama al exportului. Documentele vremii mentioneaza numeroasele herghelii de cai, turme mari de vite si de oi. Feudalii realizau

importante venituri din exportul vitelor. Petru Rares împrumuta principelui german Ioachim de Brandenburg suma de 100.000 de florini, rezultate din vanzarea a cca. 50.000 de boi. Domnii Tarii Romanesti percepeau de la toate stanele din tara o insemnata dare in natura numita casarit, care aducea importante venituri domniei. Albinaritul si pescuitul constituiau si ele ocupatii de seama in activitatea romanilor datorita importantei pe care o aveau in viata de toate zilele: mierea, care inlocuia zaharul, ceara, din care se faceau lumanarile si pestele, unul dintre alimentele de baza ale populației.

Tarile Romane dispuneau de importante bogatii ale subsolului care insa nu erau exploatare la nivelul posibilitatilor datorita lipsei tehnicilor si a investitiilor de capital (**mineritul**). Extragerea fierului era modesta datorita concurentei obiectelor de import de calitate mai buna aduse din Cehia, Germania sau Polonia. Extragerea aurului si a argintului se dezvolta continuu in vechile regiuni miniere de la Baia Mare, Baia de Aries, Zlatna, Abrud si Rodna. La mina regala de la Baia Mare functionau la mijlocul sec. XVI steamuri puse in miscare de forta hidraulica si topitarii. Posesorii si exploatatorii de mine sant scutiti de taxele vamale pentru obiectele achizitionate din alte locuri; se admite aducerea de mineri străini si se acorda dreptul nelimitat de exploatare a minelor de aur și argint. O serie de orase miniere din Transilvania dobandesc privilegii speciale cum ar fi: dreptul de a exploata minele in regie proprie, dreptul de crasmarit, dreptul de targ saptamanal, toate acestea cu obligatia de a renova minele vechi si de a deschide altele noi. Fierul se exploata în minele de la Hunedoara, Ghelar si Rimetia. In sec. XVI – XVII dezvoltarea productiei, a mestesugurilor, a tehnicii militare a dus la cresterea exploatarii metalelor feroase si la specializarea unor regiuni care livrau fier pentru piata. Sarea se exploata atat pentru piata interna cat si pentru cea externa. Principalele ocne de sare erau la Turda, Sibiu, Dej, Rodna, Targoviste, Ramnic, Tg. Trotus. Cum exploatarea ocnelor constituie în general un monopol al statului, veniturile ocnelor apartineau domniei. Astfel în Transilvania la mijlocul sec. XVI fiscul obtinea din exploatarea tarii peste 40.000 de florini.

Dezvoltarea pietei interne datorita productiei mestesugaresti si a comertului a dus la cresterea centrelor urbane (**orasele**) din Transilvania si mai tarziu a celor din Tara Romaneasca si Moldova. Cele mai in floritoare sant orasele “libere regale”, centre comerciale si mestesugaresti bine fortificate, inzestrate cu drept de auto-administrare si cu privilegii (Brasov, Cluj, Sibiu, Bistrita, Tg. Mures, Sighisoara, Medias). In Moldova si Tara Romaneasca orasele se dezvolta mai tarziu dar nu ating nivelul de urbanizare a celor din Transilvania. S-au impus, Baia, Siret, Trotus, Roman

(în Moldova) si Targoviste, Giurgiu, Braila (in Tara Romaneasca). O mare parte a populatiei principalelor orase transilvanene era formata din mestesugari organizati în bresle. In sec. XVI numai la Cluj existau 22 de bresle si peste 50 branse mestesugaresti. Numarul mestesugarilor creste continuu. Dintre specialitatile nou aparute in aceasta vreme, mai importante erau: postavarii, ceasornicarii, specialistii in email, tipografii, farmacistii.

Dezvoltarea **productiei mestesugaresti** dar si a agriculturii si a celorlalte activitati economice au creat conditiile necesare unui larg schimb comercial. Se exportau produse proprii, se practica un intens comert de tranzit, se importau produse din Europa Occidentala si Orientala. S-au dezvoltat legaturile dintre cele trei tari romanesti, s-a extins piata interna, a sporit rolul negustorului ca intermediar intre producator si

consumator. **Comertul intern** se desfășoară prin intermediul targurilor, iarmaroacelor și balciurilor organizate de diferite localități anual, lunar și săptămânal. Transilvania era strâns legată din punct de vedere economic de Țara Românească și Moldova în special prin cele trei orașe de frontieră: Bistrița, Brașov și Sibiu. Poziția geografică favorabilă a Brașovului a făcut ca el să participe la traficul comercial internațional, să desfășoare în Țara Românească și Moldova nu numai produsele meșteșugarilor din Transilvania dar și unele mărfuri occidentale tranzitate din Orient prin Peninsula Balcanică de negustorii români, sași, greci și armeni. **Comertul cu alte țări** se desfășoară cu unele întreruperi în direcțiile tradiționale cu Viena, Italia, Ungaria, Cehia, Polonia și Germania.

Imperiul Otoman a limitat comerțul extern al Moldovei și Țării Românești. În dezvoltarea comerțului intern au existat și o serie de obstacole cum ar fi varietatea unităților de măsură și greutăților: galeata, butoiul, vadra, fontul și povara. La varietatea de unități de măsură și de greutăți se adaugă și diversitatea monedelor în circulație circulau bani emiși în țară și străinătate: taleri, florini, ducati, aspri, dinari, bani turcești, poloni, austrieci și italieni. În sec. XVI începe și emisiunile monetare proprii din Moldova și Țara Românească. Cauzele sunt de ordin economic – lipsa argintului din țară – și dominarea de către monedele străine.

Expansiunea Imperiului Otoman către centrul Europei a avut efecte negative asupra existenței și evoluției generale a Țărilor Române (**dominație otomană**). La începutul sec. XV Dobrogea a fost integrată Imperiului Otoman. Treptat, acesta a cucerit și transformat în raiale o serie de orașe-cetăți ale Țării Românești și Moldovei – Turnu, Giurgiu, Chilia, Braila, Cetatea Alba și Tighina. Treptat, Moldova și Țara Românească intrau în sfera de influență a otomanilor. Regimul dominației otomane cuprindea, pe lângă plata tributului un lung și variat sir de prestațiuni deosebite, atât prin natură cât și prin beneficiarii lor. Haraciul a fost principala obligație a Țării Românești și Moldovei. Haraciul Țării Românești pornește de la aproximativ 10.000 de galbeni în sec. XV pentru că apoi, în sec. XVI să crească vertiginos și astfel, la 1524 ajunge la 24.000 de galbeni, în 1567 la cca. 65.000 de galbeni și, probabil, la 155.000 în 1593. Acesta este punctul maxim atins de haraciul Țării Românești în tot cursul vremii cât a fost plătit. Haraciul Moldovei pornește în 1456 de la 2.000, în 1527 ajunge la 10.000 de galbeni, iar în 1593 ajunge la 65.000 de galbeni.

Alături de plata haraciului – obligație de stat cu caracter de strictă periodicitate – se impun și contribuții banesti extraordinare mergând tot în folosul Imperiului și determinate de nevoile lui militare. Pescheturile la fel de vechi ca și haraciul sunt daruri în bani și natura față de sultan și față de un grup tot mai larg de dregători otomani. Stiri sigure din a doua jumătate a sec. XVI arată constant că valoarea pescheturilor este egală cu cea a haraciului. Treptat, ocuparea tronurilor în Moldova și Țara Românească se va face prin cumpărarea acestora în urma unui adevărat meșat. Petru Rareș plătea aproape 150.000 de galbeni pentru cumpărarea tronului, iar Petru Cercel plătea 1.160.000 de galbeni. În perioada 1581 – 1590, cheltuielile anuale ale Țării Românești față de Poarta se ridicau la 650.000 de galbeni, suma reprezentând valoarea a 1275 de săte, calculată la prețul mediu de vânzare a satelor din acea vreme. Alături de aceste enorme plăți în bani trebuie să adăugăm prestațiile în natură și în munca precum și prejudiciile izvorâte din comerțul de monopol. Un document din 1587 arată că domnul Moldovei Petru Schiopul trimitea 3.000 de care și 15.000 de salahori pentru a ridica “pe cheltuiala sa” cetatea

Oceakov distrusa de cazaci. Un raport din aceasta vreme al raguzanului Ioan de Marini Poli vorbeste de asemenea despre “granele fara de numar, animale si alte provizii” care se iau in fiecare an de catre turci.

Legaturile comerciale cu lumea turcească – anterioare epocii de aservire si dezvoltandu-se paralel cu intensificarea relatiilor politice – se transformau în insasi esenta lor, tocmai o consecinta a subordonarii celor doua tari. Extinsa asupra principalelor produse ale economiilor celor doua tari și putand merge pana la interdictia totala a exportului in alte directii decat aceea a Imperiului, **monopolul comercial** al Portii se realiza pe mai multe cai.

Mai intai sunt livrarile prin intermediul statului, care face oficiul de colector. Sunt trimise, la cererea sultanului, importante cantitati de cereale, cai si oi.

A doua cale era aceea prin care statul avea doar misiunea de a organiza si supraveghea transporturile care erau insotite de stapanii produselor ce urmau sa fie vandute.

Cea de-a treia modalitate – care va cunoaste si cea mai larga folosire – este aceea a cumpararii directe de la producator, cu concursul statului de catre negustorii veniti din Imperiu. Numeroase documente ale sec. XVI si XVII mentioneaza ca Moldova, Tara Romaneasca si Transilvania erau “trei mari, bogate si vesnice camari care aduc provizii Constantinopolului: grane de tot felul, animale, branzeturi, unt, miere si fructe de vara si iarna”. “Chelarul imparatiei” se vor numi Tarile Romane in mod oficial abia intr-o epoca mai tarzie; in realitate, insa, ele sant acest chelar inca din a doua jumătate a sec. XVI. Regimul economic al dominatiei otomane, asa cum se constituie el in a doua jumătate a sec. XVI, are o importanta deosebita pentru dezvoltarea ulterioara a societatii romanesti. Rolul sau este unul negativ, de franare a dezvoltarii economice a Tarilor Romane. O analiza atenta a comertului romano-otoman arata ca Tarile Romane, desi beneficiau de o piata importanta si sigura pentru produsele lor, aveau pierderi din cauza preturilor mai mici impuse de negustorii turci.

Desi, in anumite perioade, exportul romanesc a inregistrat beneficii, ele nu s-au investit in economia romaneasca, deoarece s-au intors in capitala otomana sub forma contributiilor financiare anuale sau trienale impuse Moldovei si Tarii Romanesti. Transilvania, care a avut obligatii financiare catre Poarta mult mai reduse decat Moldova si Tara Romaneasca, mentinandu-si legaturile economice cu Europa Centrala, a avut mai putin de suferit de pe urma intrarii economiei sale in orbita celei otomane.

Istoria societatii romanesti din perioada feudala reprezinta o istorie a luptei dintre taranime si boierime, care treptat si-a insusit bunurile taranilor si le-a uzurpat drepturile asupra pamantului, aservindu-i.

Bibliografie:

- „*Viata feudala in Tara Romaneasca si Moldova*” - A.Cazacu, V. Costachel, P.P. Panaitescu
- „*Literatura romaneasca din cele mai vechi timpuri*” de C-tin. si Dinu Giurescu;
- „*Scurta istorie a Romanilor*”- C-tin. C. Giurescu si Dinu C. Giurescu
- „*Caracteristici ale feudalismului românesc*” - C. Giurescu